

א. א. ק. ב. ק

(ליום האזכרה)

שלא כבר שדסקי שראת את בני הגעורים של זמנו בהתערטלותם הסאפסואלית, ולא כבר נר שהתאכזר אליהם וחשף את נביבותם הרוחנית — נתפס קבק ברומאנים הראשונים שלו לאופטימיות בהירה ואצל על גבוריו אור רומאנטי. ומכאן הויקה של הקוראים, ועוד יותר של הקורא אות, לפרוזה החמה והנלבבת שלו. אמנם בעלי האסכולה המנדלאית שגורו על הליטוש יעל היציקה ועל הסינון כעל נקודת הכבוד שביצירה. ראו באותו חומר תחום ושופע שהעל לה קבק בסיפוריו ברחבות וברמישות כזו, משום פגם אמנותי. אפס לא יישבח הסדר הגדול של קבק כמספר חיוני ופורה לקוראים חניכי התחנה העברית. שנתבעו לחומר סיפורי חי ורענן, מלבב, מותח ומגרה. והוא הער והתוסס, שהתהלך בעולם קליפסיעה ורוחני-געורים, כשהוא מאזין לקצב החיים הסוערים סביבו — ידע לספר על ההרגשות התהויות, הגישושים והלבטים של בני הגעורים בפשטות ובחמימות סנטימנטלית, המצודדות את לבם.

ובשל כל אותם סממני הליכוב והחן הרעננות נתחבב קבק על הקוראים הצעירים וגם חיבב עליהם את הסיפור העברי וקרבים לספרות העברית.

אולם זו היתה פתיחה, פירכויסי-געורים, קצף ימים סוערים. קבק המספר נייער עד מהרה מעל עצמו את הנסורת המגוננת שסינמרה את עיניו, ראיתו נצטללה והלכה, הגר רג בתעמקה, הוא יצא ממעגל הגעוריים התוססים והפליג את מבטיו למראות כבדי-חזון וגדושי-שגב, ונשי אר עומד לפניהם משתאה ומוקסם — וידו רוקמת עלילות כבירות, עלי-ליות משיחיות.

הדרך מן „לבדה“ עד „שלמה מול“ כו“ מתפתלת בערוצים, בחולות וב-גרוטאות, עד שפולס הנחייב למעלות ההר, וקבק עלה; ואם כבדה הנשימה ונראו אותות עייפות המאמץ — אך קומתו לא שחה, זקוף ומחוסן יצא קבק המספר מנדודי כתיבתו, העלי ליה המשיחית יצקה אונים חדשים לרוחו; וככל שנחלש היסוד הבשרי ודמי שבו, כן נתמתחו שרירי יציר רתו, ו„במשעול הצר“ — נצחון רוחו המחודשת של קבק, כאן הראה לנו את המרחב האלהי במשעולו הצר של האדם, הוא „אינש“ את האלהי ויצר את המזיגה בין האנושי חד אלהי — זה היה שיא החזון המשר חי שלו, כאן נצטחצה גם המבע שלו, הוא מצא ניב בהיר וצלול לעולם קדמון ולנופי חיים רחוקים, ומשהגיע קבק לאותה ראייה-עולכ

חדשה — נתגלו לו גם מראות חיי ישראל בתקופה החדשה באור אחר. קבק התמודד בשנות חייו האחרונות להעריך את התולדה העברית החדשה לאור התפיסה הניאורומנטית שלו, במחזור הרומנים „מתולדות משפחה אחת“: „בחלל הריק“, „בצל עץ התליה“ ו„ספור בלי גבורים“ (עם עובד) — נתכוון לקפל את חיי ישראל מראשית ההשכלה עד ימינו, אפס לא זכה להשלים את מעגל יציר רתו והרבה התרחשויות ומראות שחד זה בעני רוחו נעלמו לנצח, אולם גם בקריעות שרקס לפנינו מבלטת מגמת היסוד שלו: כשלון ההשכלה, החולכים בריתמת הדורות בטוחי צעד — עליהם ישרה הוד ותפארת אדם, ואילו המתפרצים, סחופי ההש-כלה הם ברובם דלי מעש ודלולי-און. קבק חשף ברומנים אלו את נגעי ההשכלה החילונית והעלה את המרר מם והנאצל שבנאמני היהדות והמסור רת, בהם גנוזים כוחות החיים של האומה ולהם קשר את כתרי הערצתו, ואם ניתן להשיג על המגמה האי-דיאלוגית שביצירתו זו — הרי אין להתעלם משלל המראות והדמויות שהעלה בצבעים מבהיקים ובביטחה רבה.

עמוס חיוניות והגיגים, עתיר מר-אות ודמויות התהלך קבק בשנות חייו האחרונות במתח-יצירה גדול וגבוה, הרצון ליצור את האפופיאה של הדר רות האחרונים בישראל — נסך שכ-רון בדמו התסיס את רוחו והוא נא-בק עם החומר להכניעו. קבק נתבע בשנות יצירתו האחרונות לשגב-חדש, לנושאים גדולים, לנובב את כיסופי דורות ומאוייהם, — וכמה ידועה הלב — על העולמות העשירים שנשא בחובו הוטלו לזרועות המוות.

נתן גרינפלאט